

A SÜTŐIPARI SZAKÁGAZAT GAZDASÁGI HELYZETÉNEK JELLEMZŐI

Dr.Dinya László kandidátus, egyetemi docens.

1. Bevezetés

Az élelmiszeripar, ezen belül az egyes szakágazatok, illetve vállalatok egyre szigorúbb, és egyre gyorsabban változó közgazdasági feltételek között gazdálkodnak. Makro- és mikroszinten egyaránt valós az igény, hogy a rövidebb-hosszabb távú gazdasági tendenciákat, a vállalati mezőny differenciáltságát és ezekkel összefüggésben a jövőbeli lehetőségeket minél reálisabban feltárjuk, megítéljük. A helyzetkép kialakításához ágazati szinten is a mikroszintű adatokból, információkból célszerű kiindulni, mert a vállalati mozgáspályák sokszínűségéhez hozzátartoznak nemcsak az egyre kedvezőtlenebb helyzetbe kerülő gazdálkodók, hanem a jövő szempontjából életképes kiutat keresők és találók is.

Igen tanulságos megállapításokhoz vezethet annak tanulmányozása, hogy a szabályzók (tágabb értelemben a közgazdasági feltételrendszer) azonos jellegű változása mennyire eltérő reagálásokat vált ki még azonos szakágazatba tartozó vállalatokból is. Ugyancsak célszerű megvizsgálni, hogy egy adott időpontban mennyire eltérő, mennyire differenciált a szakágazatok, illetve ezen belül az egyes vállalatok helyzete. Ez utóbbi esetben ugyanis eltérő pozíció eleve behatárolja egy-egy vállalati kör reagálási lehetőségeit, esetenként egyértelmű kényszerpályákat is meghatároz. A jelzett kérdések elemzése céljából az állami élelmiszeripar vállalatainak 1980-88 évi mérlegadataira alapozva átfogó feldolgozást végzünk. Ennek során a hagyományos elemzési módszerek mellett korszerű statisztikai eljárásokat igénybe vevő, számítógépes feldolgozásra is sort kerítünk, hogy a nem kis ráfordítással kigyűjtött adatbázis információtartalmát lehetőség szerint minél jobban kiaknázzuk. A feldolgozás hosszabb időt vesz igénybe, de már az 1986 és 1987 évi adatok elemzése során számos olyan

következtetést vonhatunk le, amelyek önmagukban is értékelhetők, összefoglalhatók. Közülük ezuttal az állami sütőipar gazdasági helyzetéhez kapcsolódókat kívánjuk elsősorban áttekinteni. Egyúttal bemutatjuk, hogy az általunk alkalmazott metodika bármelyik szakágazat vizsgálatánál is hasonló módon szolgálhat következtetések megalapozására. A vizsgálatban a MÉM felügyelete alá tartozó sütőipari vállalatok szerepelnek (37-38 minisztériumi, ill. közös vállalat), bár nyilvánvaló, hogy ezek nem fogják át a sütőipar egészét, mégis úgy véljük, a következtetések a sütőipar egészére tanulsággal szolgálhatnak. Eltekintettünk ezúttal több éves adatsor feldolgozásától, a vizsgált adatok 1986-ból és 1987-ből származnak. Célunk az volt, hogy a szakágazat helyzetéről egyfajta "pillanatképet" készítsünk.

2. A gazdasági helyzet összetevői, vizsgálati metodika

Bár kétségkívül a vizsgálat eredményei tarthatnak leginkább érdeklődésre számot, az alkalmazott metodika megkívánja, hogy előzőleg néhány módszertani kérdést tisztázzunk.

Egy vállalat vagy egy szakágazat tényleges helyzetének minősítése viszonyítással történhet: viszonyítás korábbi saját helyzetéhez, vagy pedig más vállalathoz, szakágazathoz. Esetünkben főleg ez utóbbiról van szó, tehát ún. keresztmetszeti elemzést végzünk. Tisztázandó, hogy mit értünk közgazdasági helyzet alatt. A gazdasági elemző munkában többnyire olyan összetett kategóriákkal dolgozunk, amelyek csak számos egyedi mutató egyidejű alkalmazásával írhatók le viszonylag elfogadható pontossággal (ilyen többdimenziós fogalmak pl. a gazdálkodás színvonala, erőforrás-ellátottság, hatékonyság stb.) A szakmai köztudatban általában kialakult a kép ezekről a fogalmakról, gyakori viszont a vita afölött, hogy pontosan milyen összetételű mutatórendszerrel közelíthető meg egyik vagy másik kategória tartalma. Különösen érvényes ez a gazdasági helyzet fogalmára, amelyet

gyakran használunk ("gyengült a szakágazat - vállalat - gazdasági pozíciója" stb.), de egzakt definícióját nehéz lenne számonkérni. Ez nemcsak definíciós probléma, maga után vonz egy újabb gondot is: tartalmi tisztázás nélkül a számszerűsítés is nehézségekbe ütközik. Mennyivel gyengült (erősödött) a vállalat gazdasági pozíciója? Nem véletlen, hogy számos próbálkozás történik ezeknek a kérdéseknek az egzaktabb megközelítésére. A korszerű, többváltozós statisztikai módszerek a számszerűsítési probléma megoldásához közelebb visznek, a mutatórendszer összeállítása pedig kellő szakmai körülményekkel elfogadható szinten elvégezhető. Esetünkben a sütőipar (illetve az élelmiszeripar egésze) helyzetének jellemzésére a vállalati mérlegekből 52 alapmutató értékét gyűjtöttük ki, amelyekből elsődleges feldolgozással összehasonlításra alkalmas fajlagos mutatókat (viszonyszámokat) képeztünk, és közülük szakmai megfontolások alapján szelektálva végülis kiválasztottunk 28 eredeti (egyedi) mutatót.

A mutatók vállalatonkénti értékeinek feldolgozásához olyan módszereket választottunk (főkomponens-, illetve faktoranalízis, klaszteranalízis), amelyeknél nincs szerepe a különféle pre-konceptióknak (pl. a mutatók előzetes szétválasztása függő és független változókra, vagy a megfigyelési egységek előzetes osztálybasorolása), a mutatórendszer összefüggései "szabadon" érvényesülnek. Ilyenkor természetesen számolni kell olyan "váratlan" összefüggések jelentkezésével is, amelyek ütközhetnek a szakmai köztudat éppen érvényes felfogásával. Némelyik ilyen kérdés az adott vizsgálat keretében le sem zárható (további elmezést igényelhet), más felvetések viszont újszerűen, gondolatébresztően hatnak, és ez mindenképpen előnyös. Természetesen vita tárgya lehet, hogy miért éppen ezeket a mutatókat vontuk be a vizsgálatba, és valóban ezek írják-e le a legjobban a vállalatok (szakágazat) gazdasági helyzetét. Több szem-

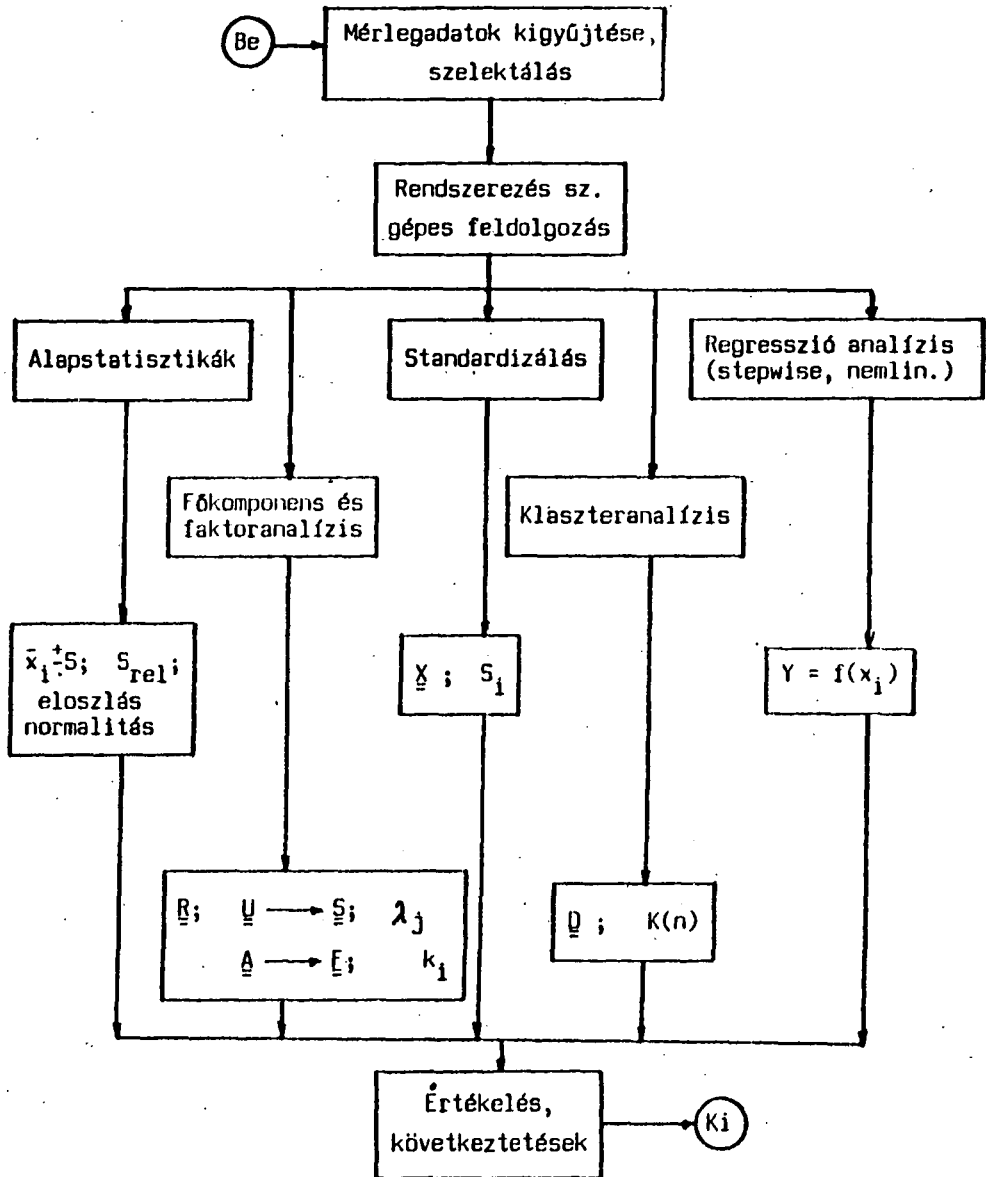
pont szól mellettük:

- valamennyi vizsgált egység esetében hozzáférhetőek, és azonos tartalmúak.
- jellemzik a vállalati gazdálkodás valamennyi fontos területét,
- tekintettel az említett idősoros vizsgálatra, ezek a mutatók valamennyi időpontban és valamennyi vizsgált egységről rendelkezésre állnak (a vállalati mérlegbeszámolók alapján).

A mutatók öt csoportba sorolhatók, aszerint, hogy a gazdálkodás mely területére vonatkoznak:

- az élők munkával kapcsolatos mutatók (1...4) részben az állomány szerkezetére, részben a jövedelmi színvonalra vonatkoznak,
- az eszközellátottság-eszközgazdálkodást jellemző mutatók (5...13) az álló- és forgóeszköz-állománnyal kapcsolatosak, az erőforrásokat a holtmunka oldaláról jellemzik,
- a költséggazdálkodással kapcsolatos mutatók mindenek előtt az erőforrások felhasználását tükröző költség szerkezetre vonatkoznak (14...21),
- a vállalati kibocsátás (output) nagyságát a (22...24) mutatók jellemzik,
- végül a hatékonyság különféle, szintetizált mutatói szerepelnek (25...28), amelyek képzése, értelmezése megfelel a központi normatíváknak.

A feldolgozás lépéseit és folyamatát az 1. ábra tekinti át.

1. ábra
Vizsgálati metodika

3. A feldolgozás eredményei

3.1 A sütőipar sajátosságai

A sütőipari vállalatok adatainak átlagával jellemezhető a szakágazat, és ez párhuzamba állítható az egész élelmiszeripar hasonló módon meghatározott jellemzőivel (1. táblázat). A két vizsgált év (1986-87) adatainak összevetése bizonyos elmozdulást is sejtet, mindemellett tendenciákról értelemszerűen csak hosszabb időszak (5-10 év) esetén beszélhetnénk.

Az egyes mutatók konkrét értékei mellett fontos szerepe van a mutatók relatív szórásának ($S_{rel} = \frac{\text{Szórás}}{\text{Átlag}}$), amely arra utal, hogy a vizsgált vállalati mezőny - élelmiszeriparnál a mintegy 180 vállalat, sütőiparnál 37 vállalat - mennyire változékony az illető mutató tekintetében. Különféle mutatók relatív szórása is összehasonlítható, a nagyobb relatív szórás a mezőny nagyobb szóródására utal az érintett mutató szempontjából. A táblázatból levonható főbb következtetések:

- a sütőipart az élelmiszeripar egészéhez képest lényegesen alacsonyabb szellemi / fizikai állományi arány és kereseti színvonal jellemzi,
- a vagyon-, az állóeszköz-, ezen belül a gépellátottság színvonala a sütőiparnál jelentősen alacsonyabb, mint az ipar átlaga (a technológiai jellegéből is következik), és az eszközök műszaki színvonala (korszerűsége) is alacsonyabb, kivéve a gépeknél, ahol eléri az ipari átlagot.
- a termelés eszközigénye (főleg forgóeszközigénye) a sütőiparban igen alacsony, bár a két évet összevetve az iparban és a szakágazatban egyaránt növekvő.

1. táblázat: Az élelmiszeripar, illetve a sütőipar 1986-87. évi gazdasági mutatói

M u t a t ó k	1986				1987			
	Élelmiszeripar		Sütőipar		Élelmiszeripar		Sütőipar	
	átlag	S _{rel}	átl.	S _{rel}	átlag	S _{rel}	átl.	S _{rel}
1. Szell.-fiz.arány	27,64	0,31	17,54	0,19	27,1	0,26	17,9	0,20
2. Fizikai kereset	70,73	0,12	71,14	0,34	76,1	0,13	73,8	0,08
3. Szellemi kereset	94,37	0,09	91,03	0,08	103,9	0,10	97,4	0,08
4. Összes kereset	75,68	0,11	73,95	0,06	81,8	0,12	77,4	0,07
5. AE-érték/fő	665,0	0,62	308,0	0,43	677,6	0,62	313,1	0,44
6. AE-műsz.színvonal	66,04	0,08	71,59	0,10	66,0	0,07	70,9	0,09
7. Gépérték/fő	305,2	0,71	110,3	0,59	304,0	0,73	109,9	0,65
8. Gép-műsz.színvonal	54,42	0,11	54,21	0,19	53,6	0,09	52,5	0,16
9. O-ás AE-arány	18,12	0,37	7,82	0,46	19,9	0,37	9,68	0,68
10.Vagyon/fő	600,3	0,54	274,4	0,47	626,2	0,54	292,5	0,45
11.AE-fejleszt.arány (t.é)	13,33	0,43	11,35	0,96	11,4	0,37	7,39	0,68
12.FE-érték/fő	195,4	0,54	33,49	0,28	199,1	0,54	34,7	0,26
13.FE/AE-arány	50,14	0,78	17,28	0,52	53,3	0,77	16,6	0,46
14.N ^o anyagktg.arány	72,24	0,14	65,36	0,04	72,7	0,14	64,9	0,05
15.Béreköltség arány	10,72	0,64	26,87	0,10	11,0	0,59	26,8	0,10
16.Amort.ktg.aránya	2,68	0,36	3,2	0,33	2,76	0,46	3,21	0,45
17.Egyéb ktg.aránya	13,27	0,52	4,62	0,26	13,7	0,50	5,08	0,28
18.Anyagjell.egy.ktg.	57,86	0,15	59,08	0,21	56,8	0,14	57,5	0,22
19.Bankkölts.aránya	18,59	0,52	4,12	1,26	17,5	0,54	0,0	-
20.Közp.ir.ktg.aránya	23,24	0,53	25,31	0,13	23,8	0,52	25,9	0,15
21.Term.ktg/fő	1380,4	0,57	391,2	0,14	1421,0	0,57	414,1	0,15
22.B ^o term.érték	2035,5	1,24	298,6	0,71	2146,0	1,23	328,3	0,71
23.Bevétel/fő	1887,3	0,55	518,3	0,16	1894,0	0,54	560,1	0,17
24.N ^o AB/bev.arány	92,4	0,09	95,0	0,01	91,8	0,11	97,4	0,01
25.Jövedelmezőség	6,56	0,70	7,14	0,43	7,22	0,60	8,06	0,46
26.Komplex hatékonyság	1,26	0,56	0,82	0,43	1,59	0,40	0,93	0,47
27.Eszköz hatékonyság	16,14	0,54	15,12	0,59	19,0	0,48	17,4	0,57
28.Előmunka hatékonys.	81,47	0,46	34,16	0,47	101,1	0,44	41,6	0,52
Vállalatok száma (db):	178		37		180		38	
Átlagos rel.szórás:	-	0,442	-	0,355	-	0,428	-	0,308

- igen sajátos a sütőipar költség szerkezete: az anyag-költség és egyéb költségek aránya alacsonyabb az élelmiszeriparra jellemző átlagnál, míg a bérek és amortizáció aránya meghaladja azt. A sütőipar jóval alacsonyabb arányú bankköltséggel dolgozik (nyilván összefüggésben az alacsony forgóeszközigénnyel)
- az ipari átlaghoz képest alacsony fajlagos termelési költség hasonlóan alacsony fajlagos bevétellel és termelési értékkel párosul, míg a nettó / bruttó árbevétel aránya a támogatások hiánya miatt magasabb az ipari átlagtól. Az átlagos üzemi méret (a bruttó termelési értékkel jellemezve) messze alatta marad az iparra jellemző mértéknek.
- ezekkel a sajátos feltételekkel a sütőipar jövedelmezősége jobb az átlagosnál (jóllehet abszolút értékben nem kimagasló) nagy élömunkaigénye miatt viszont az élömunka hatékonysága jóval gyengébb.

A vállalatok mezőnyének változékonysága eltérő képet mutat a gazdálkodás egyes területeit jellemző mutatók, illetve mutatócsoportok esetében (a mutatónkénti relatív szórásokat, illetve a relatív szórások mutató-csoportonkénti átlagértékét alapul véve):

- leginkább szóródik a mezőny a hatékonysági mutatóknál, leg-kevésbé az élömunka- és költséggazdálkodási jellemzőknél. Vagyis a személyi jövedelmek, valamint a költségek kezelésében kevés vállalati sajátosság tapasztalható, a vállalatok csaknem egységesen követik ugyanazt a központilag diktált játékszabályt. A szóródás mértéke ezen belül értelemszerűen nagyobb az ágazati, mint a szakágazati

szintű mutatóknál - hiszen a sütőipari vállalatok mezőnye homogénebb, mint az egész élelmiszeripari vállalati mezőny.

- a vállalati gazdálkodás két súlyponti területének (személyi jövedelmek, költségek) ilyen értelmű egyöntetűsége viszont szembeállítva az erőforrásokkal való gazdálkodás, a termelési eredmények és a hatékonyság terén tapasztalható jóval nagyobb "tarkasággal" arra utal, hogy a jelenlegi gazdálkodási helyzetben ezek a területek nem kapcsolódnak szorosan egymáshoz. A személyi jövedelmeket más tényezők határozzák meg mint a vállalati eredményeket és az eredmények, illetve a hatékonyság sem feltétlenül a költséggazdálkodástól függenek.
- érdekes megfigyelni, hogy 1987-ben mind az ipar egészét, mind pedig a sütőipart jellemző átlagos relatív szórás 1986-hoz képest csökkent. Ez a vállalati mezőny homogenizálódására utal, vagyis a vállalatok gazdálkodási sajátosságait uniformizáló hatások erősödésére.

3.2 A sütőipar pozíciója a többi szakágazathoz képest.

A sütőipar pozícióját vizsgálva az élelmiszeripar többi szakágazatához képest lehetne folytatni a szakágazatok egyenkénti összehasonlítását a sütőiparral. Sokkal célravezetőbb azonban eddig még ilyen célra nem alkalmazott többváltozós statisztikai módszerekkel átfogó, mégis szemléletes képet rajzolni a szakágazatok egész mezőnyéről és ezen belül meghatározni a sütőipar helyzetét.

A módszerek számítástechnikai, matematikai háttérét hozzáférhető, jól használható irodalmi források részletezik.

Esetünkben csak az alapvető értelmezéshez szükséges metodikai megjegyzéseket fűzzük a feldolgozás eredményeihez.

Kiindulópont a 28 vizsgált mutató összefüggéseinek feltárása. A mutatók egy része független egymástól más részük viszont különféle szorossággal összefügg egymással. Az élelmiszeripar valamennyi vállalatát alapul véve (183 vállalat) a 28 mutató a 2. és 3. táblázatokon látható módon, faktorenalízis segítségével több csoportra (faktorokra) bontható, ahol:

- mindegyik oszlop egy, a többitől független mutatócsoportot (=faktort) reprezentál,
- a megfelelő faktorba kerülő mutatók és az illető faktor kapcsolatának szorosságát a sorok-oszlopok találkozásánál látható, ún. faktorsúlyok jellemzik (hasonlóan a korrelációs-hányadosokhoz, értékük $(-1; +1)$ intervallumban lehet),
- a besorolásnál arra törekszünk, hogy egy-egy faktor információtartalma minél nagyobb legyen, így az I.faktor a legtöbb mutatót tömörítő lesz, és így tovább. A faktorok információtartalmát a L_1 ún. sajátértékek adják meg, amelyek jelzik, hogy a 28 eredeti mutatóból hánynak megfelelő teljes információmennyiség került az illető faktorba.
- a sajátos, a többi mutatóval semmilyen "rokonságban" nem található mutatók külön faktorba kerülnek, míg a mutatók száma 2-3 főfaktorban összpontosul.
- a főfaktorok a hozzájuk tartozó mutatókat összefogó, komplex mutatókként is kezelhetők; és ezen az alapon közgazdasági tartalmuk is meghatározható.

2. táblázat: Mutatók összefüggései (élelemiszeripar, 1986)

F_i x_j	I.	II.	III.	IV.	V.	VI.	VII.
1.					0,75		
2.	-0,82						
3.	-0,76						
4.	-0,86						
5.		-0,74					
6.			-0,59				
7.		-0,73					
8.	-0,68						
9.	0,55						
10.	-0,77						
11.							0,64
12.			0,67				
13.			0,80				
14.	-0,65						
15.	0,67						
16.		-0,81					
17.		-0,77					
18.		-0,60					
19.	-0,88						
20.		-0,61					
21.	-0,08						
22.	-0,76						
23.	-0,83						
24.				0,67			
25.	0,81						
26.			0,68				
27.	0,76						
28.			0,75				
L_i	10,66	4,90	3,75	2,06	1,85	1,44	1,11

3. táblázat: Mutatók összefüggései (élelmiszeripar, 1987)

$x_j \backslash F_i$	I.	II.	III.	IV.	V.	VI.	VII.
1.				-0,56			
2.	-0,88						
3.	-0,80						
4.	-0,92						
5.	-0,68						
6.		0,69					
7.		-0,69					
8.	0,53						
9.	-0,63						
10.	-0,79						
11.						0,56	
12.				-0,58			
13.			-0,79				
14.	-0,63						
15.	0,70						
16.		-0,69					
17.		-0,68					
18.		-0,68					
19.	-0,88						
20.		-0,57					
21.	-0,91						
22.	-0,79						
23.	-0,91						
24.						0,54	
25.	0,73						
26.			-0,82				
27.			-0,72				
28.			-0,73				
L_i	10,81	5,03	4,45	1,97	1,57	1,27	1,06

- van mód az egyes szakágazatokra jellemző főfaktorértékek meghatározására is, tehát pl. két főfaktort két koordinátatengelyként felvéve valamennyi szakágazat egyetlen ponttal ábrázolható ebben a síkban. Ilymódon pedig már a mutatók zömét figyelembevevő gazdasági pozíciók ábrázolhatók, tanulmányozhatók.

A vizsgált mutatók faktoronkénti megoszlása ha nem is azonos teljesen a két egymást követő évben, a hasonlóság mégis nagyfokú. A 2-2 főfaktor közgazdasági értelmezése az alábbi:

I. faktor: a gazdálkodás valamennyi területét érintő mutatók szerepelnek benne, ezért a termelés színvonalának komplex mutatójaként kezelhetjük.

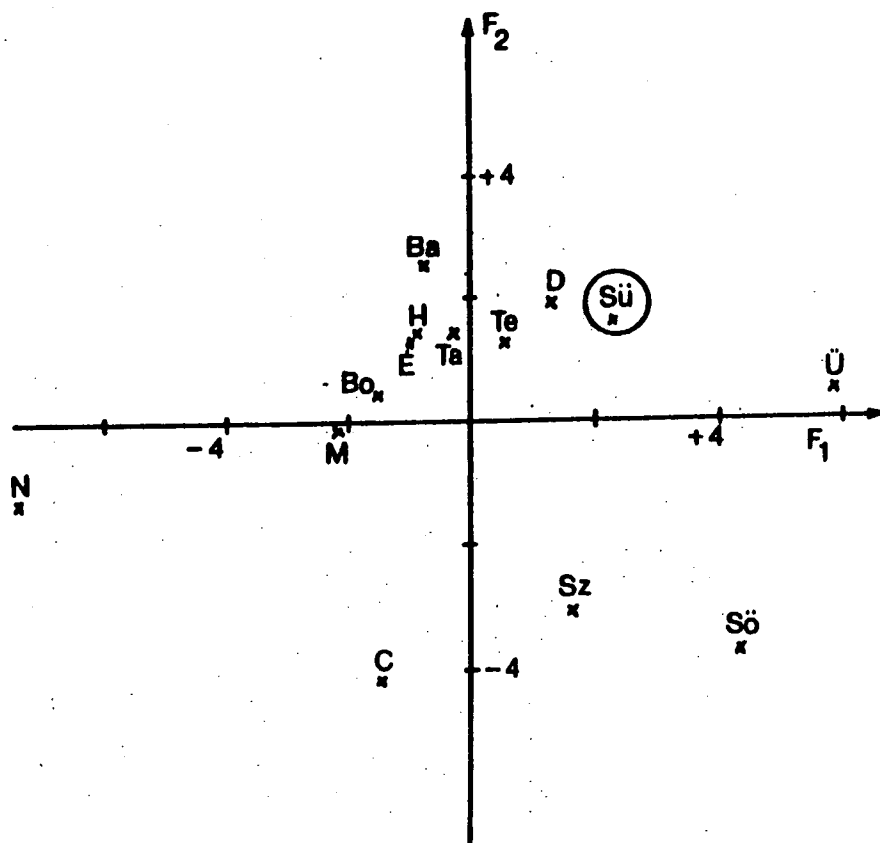
II. faktor: lényegében a termelés közvetett költségeinek szerkezetét jellemző költséggazdálkodási mutatókkal találkozunk e faktornál, ezért célszerű a költséggazdálkodás színvonalának mutatójaként tekinteni.

A közvetett költségek nagysága, aránya ugyanis nem annyira a technológia, mint inkább a költségeket is szorosan "kézben tartó" vezetés színvonalával függ össze.

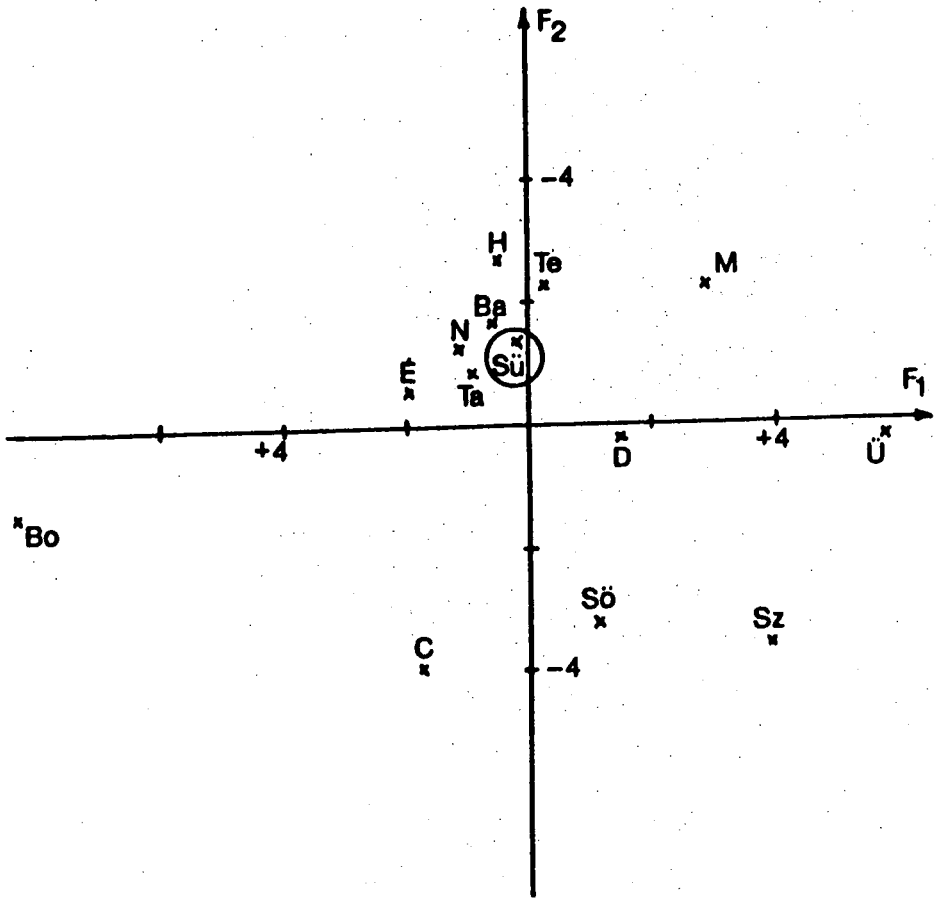
A mutatók egymással való összefüggéseit akár egy külön tanulmányban is elemezhetnénk, hiszen egy gazdasági pozíció elérése, megtartása, vagy éppen elkerülése az összetevőinek megváltoztatását jelenti, az pedig az összetevők kölcsönhatásainak figyelembevétele (sőt: felhasználása) nélkül nem lehet sikeres. E helyütt azonban szűkítsük figyelmünket kizárólag a sütőipar relatív gazdasági pozíciójának meghatározására. Ennek érdekében a faktoranalízis második lépéseként kiszámítottuk mindkét évre a 14. szakágazat faktorértékeit az I. és II. faktoroknál (4. táblázat).

4. táblázat: Szakágazatok helyzete (1986, 1987)

SZAKÁGAZAT	kódja a grafikonon	Főkomponensek			
		1986		1987	
		F ₁	F ₂	F ₁	F ₂
1. Húsipar	H	-0,83	1,44	-0,51	2,68
2. Baromfi	Ba	-0,74	2,50	-0,54	1,66
3. Tej	Te	0,59	1,28	0,22	2,24
4. Tartósítók	Ta	-0,25	1,45	-0,92	0,74
5. Malom	M	-2,19	-0,17	2,87	2,23
6. Sütő	Sü	2,31	1,59	-0,18	1,37
7. Cukor	C	-1,45	-4,20	-1,73	-3,94
8. Édes	É	-0,91	1,40	-1,96	0,56
9. Növényolaj	N	-8,05	-1,27	1,11	1,25
10. Szesz	Sz	1,63	-3,10	3,88	-3,61
11. Bor	Bo	-1,55	0,44	-8,40	-1,38
12. Sör	Sö	4,30	-3,78	1,11	-3,25
13. Üdítő	U	5,82	0,52	5,79	-0,28
14. Dohány	D	1,33	1,88	1,48	-0,27

2. ábra
Szakágazati pozíciók
(1986)

3. ábra
Szakágazati pozíciók
(1987)

A szemléletesség kedvéért elkészítettük a szakágazati pozíciók grafikus ábrázolását is (2. és 3. ábrák).

Eszerint a sütiipar mind a termelési színvonal, mind a költség-gazdálkoási színvonal tekintetében mindkét évben a középmezőny elején található. Lényegében a tejipar, dohányipar és tartósítóiipar szakágazatok mutatnak vele közelebbi "rokonságot". A költséggazdálkodás színvonala szempontjából 1986-ban és 1987-ben is meghaladta az átlagot a sütiipar, míg a termelési színvonal szerint az 1986. évi igen kedvező helyzetből némilyeg visszacsúszva 1987-ben csak a mezőny közepén található. Nem hagyható figyelmen kívül, hogy ezek a "mozgások" viszonylagosak - az élelmiszeripar egészének változó átlagszínvonalához képesti relatív elmozdulásokat illusztrálják. Ha két szakágazat egyik évről a másikra önmagához képest egyaránt előrelép (pl. a költséggazdálkodás tekintetében), de az egyik az élelmiszeripari átlaghoz viszonyítva kisebb, a másik nagyobb mértékben, akkor ez utóbbi a mezőnyben előrébb kerül korábbi helyzetéhez hasonlítva, míg az előbbi hátrább.

A másik megjegyzés a termelési színvonal értelmezéséhez szükséges. Ebben a mutatóban nemcsak az eredeti mutatók abszolút értéke, hanem azok összhangja is érvényesül. Más szóval az, hogy egy szakágazat mennyire használja ki a potenciális lehetőségeit. Tehát a rendelkezésre álló erőforrásokban rejlő, potenciális termelési színvonal mennyiben valósul meg. Így lehetséges, hogy viszonylag szerény erőforrásokkal rendelkező szakágazatok, amelyek viszont ezeket jól kihasználják relatíve magas termelési színvonalat érnek el és előrébb helyezkednek el a mezőnyben. A sütiipar esetében ez a helyzet 1986-ban fennállt, hiszen láttuk, hogy az esz-közellátottság, termelési eredmény, stb. mutatóinak nagysága messze elmaradt az ipari átlagtól. Ugyanakkor a termelési

színvonal szerinti pozíciója a legjobbak közé sorolta.

Ennek oka az, hogy a viszonylag szűkös erőforrásokkal elért eredmények színvonala "többet ér", mint a bőséges erőforrásokkal rendelkező többi iparág eredménye. Igaz, ez azzal is jár, hogy kevesebb a mobilizálható tartalék, és nehezedő gazdasági helyzetben nagyobb a visszaesés veszélye. Erre utalhat a sütőipar pozíciójának 1987-ben érzékelhető romlása.

4. Összefoglalás

Kialakítottunk egy újszerű, számítástechnikát igénylő és többváltozós statisztikai eljárásokat felhasználó módszert mikroszintű adatokra alapuló makroszintű elemzés céljára. A módszer segítségével megvizsgáltuk a sütőipari szakágazat 1986. évi 1987. évi gazdasági pozícióját a többi élelmiszeripari szakágazathoz viszonyítva. Eszerint a sütőiparra ugyanúgy jellemző mint az egész iparra a személyi jövedelmektől és költségektől függetlenül alakuló eredmény, illetve hatékonyság. A sütőipar eszközigenyessége, bérszínvonala, átlagos vállalati mérete és vállalati bevételei az ipar átlagától messze elmaradnak, viszont ezekkel a feltételekkel termelési színvonala és költséggazdálkodásának színvonala jóval meghaladja az ipari átlagot. Ez azzal a veszéllyel is jár, hogy nehezedő gazdasági helyzetben kevesebb a mobilizálható belső tartalék a sütőiparban, mint a legtöbb egyéb szakágazatban.

THE ECONOMIC STATE OF THE BAKING INDUSTRY

L. Dinya

A method was developed for the macro-level analysis of micro-level data; this method involves computing techniques and utilizes multivariable statistical procedures. The method was applied to study the economic position of the baking industry in 1986 and 1987 in comparison with other branches of the foodstuffs industry. In both baking and the other branches, the results and efficiency are independent of the personal incomes and costs. The level of equipment, the wage level, the company size and the company income in the baking industry fall far short of those for industry as a whole, but with these conditions the production level and cost-economy level far exceed the industrial average. This has the danger that in times of increasing economic difficulty the internal reserves that are mobilizable in the baking industry are less extensive than in most other branches.

DIE CHARAKTERISTIKA DER WIRTSCHAFTLICHEN SITUATION DES BÄCKEREIINDUSTRIE -FACHZWEIGES

L.Dinya

Wir haben eine neuartige. Computertechnik erfordernde und statistische Verfahren mit mehreren Veränderlichen verwendende Methode für eine auf Mikrodaten basierende Makroanalyse entwickelt. Mit Hilfe dieser Methode haben wir die wirtschaftliche Position der Bäckereiindustrie der Jahre 1986 und 1987 im Vergleich zu den übrigen Lebensmittelfachzweigen untersucht. Es ergab sich, dass für die Bäckereiindustrie ebenso wie für die gesamte Industrie das unabhängig vom Personellen Einkommen und von den Spesen erstehende Resultat bzw. die Effektivität charakteristisch ist, der Geräteanspruch der Bäckereiindustrie, ihr Lohnniveau, ihr durchschnittliches Unternehmensausmass und ihre Betriebeinnahmen weit hinter dem Durchschnitt der Industrie zurückbleiben, dass aber mit diesen Bedingungen ihr Produktionsniveau und das Niveau ihrer Spesenwirtschaft den Durchschnitt der Industrie weit überschreitet. Dies geht auch mit der Gefahr einher, dass in schwerer werdenden wirtschaftlichen Situationen die mobilisierbare innere Reserve in der Bäckereiindustrie geringer ist als in den meisten übrigen Fachzweigen.

Характеристика экономического положения хлебопекарной промышленности

д-р Ласло Дня, кандидат, доцент

С целью макроуровневого анализа, основывающегося на данные микроуровня, мы разработали новый метод, опирающийся на вычислительную технику и использующий многомерные статистические способы. С помощью метода мы провели исследование экономического положения хлебопекарной промышленности на 1986 и 1987 годы, соотносительно с другими отраслями пищевой промышленности. По данным исследования, для хлебопекарной промышленности, как и для других отраслей, характерны результат и эффективность, формирующиеся независимо от личных доходов и расходов. Потребность в оборудовании, уровне заработной платы, средние размеры предприятия и доходы предприятия значительно отстают от других промышленных отраслей. Однако, в этих условиях ее уровень производства и уровень экономичности расходов намного превышает средний промышленный уровень. В связи с этим возникает опасность, что в ухудшающемся экономическом положении в хлебопекарной промышленности меньше мобилизуемых внутренних резервов, чем в большинстве других отраслей.